

Хилько Максим Миколайович

Національна бібліотека України

імені В. І. Вернадського НАН України (м. Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0001-6365-339X>

e-mail: khylko@ukr.net

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ЧИННИКА ЧОРНОМОРСЬКОЇ БЕЗПЕКИ НА ТЛІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Резюме

У роботі досліджено переосмислення чинника чорноморської безпеки на підставі аналізу першоджерел, зокрема текстів виступів посадовців та експертів, кількісного аналізу наукових публікацій з чорноморської проблематики в Web of Science Core Collection, а також результатів міжнародного дослідницького проекту з питань чорноморської безпеки, у реалізації якого брав участь автор цієї публікації, і який включав проведення напівструктурованих інтерв'ю з дипломатами і експертами, а також проведення експертного опитування шляхом анкетування.

Проведене дослідження дає підстави для висновків, що з часів закінчення «холодної війни» Чорноморський регіон тривалий час не розглядався серед найважливіших стратегічних просторів, а питання його безпеки десятиліттями перебували поза фокусом уваги як Європи, так і всього євроатлантичного співтовариства. Переоцінка важливості чинника чорноморської безпеки для Європи, США і світу в цілому відбулася лише після і під впливом російської агресії проти України, яка змінила баланс сил у регіоні та поставила під загрозу глобальну архітектуру безпеки. Воєнне вторгнення Росії в Україну перемістило Чорноморський регіон з периферії в центр євроатлантичних безпекових процесів, а також показало, що цей регіон слід розглядати як невід'ємну складову загальної системи європейської безпеки. Повернення широкомасштабної війни в Європу змусило країни континенту більш тверезо оцінити свої вразливості, а також цінність колективної оборони в рамках НАТО.

Усвідомлення безпекових загроз, які стрімко масштабуються, підштовхнуло посадовців, експертів і науковців у Європі і США визнати стратегічну важливість Чорноморського регіону, необхідність формування чіткої стратегії щодо нього держав Заходу та їхніх регіональних союзників і партнерів, вживання невідкладних заходів для повернення до регіону миру, безпеки і стабільності.

Ключові слова: Чорноморський регіон, Чорне море, Україна, НАТО, безпека.

Вступ

Питання безпеки Чорноморського регіону тривалий час перебувало поза фокусом уваги як більшості держав самого регіону, так і країн Заходу. Це чітко простежується і у відповідних стратегічних зовнішньополітичних і безпекових документах, включаючи Глобальну стратегію зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу 2016 року, а також всі Стратегічні концепції Північноатлантичного Альянсу, прийняті до російського вторгнення в Україну [1]. Відзначаючи відсутність узгодженої стратегії Заходу щодо Чорноморського регіону, С. Фланаган з американської RAND Corporation підкреслював, що ключові уряди ЄС і європейських країн НАТО виявляли «обмежений інтерес до безпеки Чорного моря» [2, с.149]. У свою чергу, М. Гесс з «Інституту досліджень зовнішньої політики» (Foreign Policy Research Institute, США) у статті «Ласкаво просимо в Чорноморську еру війни» справедливо зазначав, що протягом десятиліть Чорне море «рідко розглядалося серед найважливіших стратегічних просторів світу», попри те, що «десять війн відбулися на узбережжі Чорного моря або поблизу нього з моменту закінчення холодної війни, що більше, ніж у будь-якому іншому морському просторі в світі» [3].

Не приділяли належної уваги безпековим питанням і регіональні об'єднання, більше зосереджуючись на питаннях економічної співпраці, як наприклад Організація Чорноморського економічного співробітництва, Організація за демократію та економічний розвиток ГУАМ. Навіть ті ініціативи, метою яких було проголошено сприяння безпеці і стабільності в морській акваторії Чорного моря, більше орієнтувалися на протидію часто перебільшеним терористичним загрозам, ніж упередженню реальних військових загроз безпеці регіону. Це, зокрема, стосується і діяльності створеної в 2001 році Чорноморської військово-морської групи (BLACKSEAFOR), а також започаткованої в 2004 році, у відповідності до резолюцій Ради Безпеки ООН 1373, 1540 і 1566, військово-морської операції прибережних держав «Чорноморська гармонія» (Black Sea Harmony).

З прибережних країн нарощували свій військово-морський потенціал лише Туреччина і Росія. Втім, у випадку Анкари, на користь посиленню регіональної безпеки в цілому не йшла її надмірна зосередженість

на збереженні власного впливу та відповідне небажання сприяти нарощуванню присутності позарегіональних союзників з НАТО в Чорному морі. Що ж стосується Москви, то її дії не мали нічого спільного із посиленням спільної безпеки регіону. Навпаки, як відзначив Я. Бжезинський з аналітичного центру «Атлантична рада» (Atlantic Council, США), «нарощування військової потужності і напористість Москви перетворили Чорне море на озеро, в якому домінують російські військові», а сам регіон перетворився на «зону найінтенсивнішого в Європі протистояння і насильницького конфлікту», що «обумовлений реваншистськими амбіціями Москви, які вона просуває, застосовуючи весь спектр російської могутності, включаючи грубу військову силу» [4].

Лише воєнне вторгнення Росії в Україну змусило держави регіону і євроатлантичну спільноту більш серйозно поставитися до питання чорноморської безпеки, прийти до переосмислення її важливості для Європи і світу в цілому.

Методи дослідження

У процесі роботи з дослідження переосмислення чинника чорноморської безпеки на тлі російської агресії було здійснено аналіз першоджерел, зокрема текстів виступів посадовців та експертів з досліджуваної проблематики у період до та після початку повномасштабного російського вторгнення в Україну 2022 року; проведено кількісний аналіз наукових публікацій з чорноморської проблематики, що індексуються в базі даних Web of Science Core Collection за період з 1992 по 2022 роки включно. Також у роботі відображено результати міжнародного дослідницького проекту «Чорноморське співробітництво для посилення безпеки: Грузія, Україна та Азербайджан», у реалізації якого в 2022 році брав участь автор цієї публікації, і який включав проведення напівструктурованих інтерв'ю з дипломатами і експертами, а також проведення експертного опитування шляхом анкетування.

Результати дослідження

Слід відзначити, що слабкість інтересу країн Заходу до питань чорноморської безпеки стосувалася не лише урядів та експертного середовища. На жаль, увага західної академічної спільноти до питань безпеки Чорного моря і регіону в цілому була також доволі обмеженою. Так, пошук у базі даних Web of Science Core Collection, проведений автором цього дослідження за період з 1 січня 1992 року по 31 грудня 2022 року – тобто за 31 рік від розпаду СРСР і до року повномасштабного російського вторгнення в Україну включно – виявив загалом 5813 публікацій, що містять у назві слова «Чорне море», що в середньому становить лише трохи більше 187 публікацій на рік [5].

При цьому, лише незначна частка із цих 5813 публікацій відноситься до тематики, що має відношення до питань безпеки і політики в регіоні. Так, лише 57 публікацій зі словами «Чорне море» в назві були опубліковані в категорії Web of Science «Політологія», що становить лише 0,98% від загальної кількості 5813 публікацій з «Чорним морем» у назві. У категорії «Міжнародні відносини» було опубліковано 78 публікацій, що становить 1,34% від загальної кількості. Ще 91 публікація була віднесена до категорії «Краєзнавчі студії» (1,57%) і 158 публікацій — до категорії «Історія» (2,72%), які побічно також стосуються безпекових і політичних питань. Усунувши дублювання, спричинені тим, що деякі публікації відносяться одночасно до двох і більше категорій, отримуємо загалом лише 339 різних публікацій у всіх чотирьох названих категоріях («Політологія», «Міжнародні відносини», «Краєзнавчі студії», «Історія»), тобто менше ніж 11 публікацій на рік у період з 1992 по 2022 роки [5].

Аналіз афілійованості авторів цих 339 публікацій показує, що п'ять з топ-десяти установ за кількістю публікацій представляють Російську Федерацію, три — Велику Британію, одна — Туреччину і одна — Україну. Перша десятка установ, автори яких публікували матеріали з безпекових, політичних та історичних питань Чорного моря, що індексовані у Web of Science Core Collection у 1992–2022 роках, виглядає наступним чином: Лондонський університет (University of London), Міжнародний мережевий центр фундаментальних і прикладних досліджень (International Network Center for Fundamental and Applied Research), Королівський коледж у Лондоні (King's College London), Російський економічний університет ім. Г. В. Плеханова (Plekhanov Russian University of Economics), Сочинський державний університет (Sochi state University), Російська академія наук (Russian Academy of Science), Волгоградський державний університет (Volgograd State University VolSU), Університет Кадір Хас (Kadir Has University), Міністерство освіти і науки України (Ministry of Education and Science of Ukraine), Лестерський університет (University of Leicester) [5]. Таким чином, попри певну увагу британських дослідників до проблем безпеки і політики в Чорноморському регіоні, доводиться констатувати, що в цілому інтерес західного наукового співтовариства до цієї сфери навряд чи можна вважати високим або належним.

Враховуючи постійну низьку увагу посадовців, експертів та академічної спільноти до питань безпеки і політики в Чорноморському регіоні, не дивно, що окупація Росією українського Кримського півострова в 2014 році застала міжнародну спільноту зненацька. Лише після вторгнення Росії в Україну важливість Чорноморського регіону почала переглядатися у західній політичній, експертній на науковій думці, а повноцінне переосмислення значення чорноморської безпеки для Європи і світу в ці-

лому прийшло лише напередодні та після початку повномасштабної війни в 2022 році.

Аналізувати відповідні зміну кількості публікацій в академічних базах даних ще зарано, оскільки індексація видань відбувається із доволі значною затримкою. Проте вже зараз можна говорити про зростання визнання посадовцями, аналітиками та науковцями геостратегічного значення Чорного моря та його ролі в регіональній і глобальній безпеці.

Зокрема, 20 жовтня 2021 року на спільному з Міністерством оборони Румунії прес-заході міністр оборони США Л. Остін наголосив, що безпека і стабільність у Чорному морі «відповідають національним інтересам США і мають вирішальне значення для безпеки східного флангу НАТО». Він також зазначив, що «дестабілізуюча діяльність Росії в Чорному морі і навколо нього відображає її амбіції відновити домінуюче становище в регіоні і не допустити реалізації Європи, яка є цілісною, вільною і мирною» [6].

За тиждень після того, 27 жовтня 2021 року, в Комітеті Сенату США з міжнародних відносин пройшли спеціальні слухання «Безпека Чорного моря: Відродження політики США щодо регіону». Старший науковий співробітник Atlantic Council Я. Бжезинський, який був доповідачем на слуханнях, назвав Чорноморський регіон «регіоном геополітичного значення» і наголосив на необхідності вироблення комплексної стратегії США і їх європейських союзників задля посилення безпеки у Чорному морі [4].

Інший доповідач на сенатських слуханнях, президент і виконавчий директор Центру аналізу європейської політики (Center for European Policy Analysis, США) А. Полякова також відзначила потребу формування стратегії для Чорноморського регіону, яка враховувала би «ширше бачення безпеки як стійкості, що ґрунтується на трьох сферах: військовій, економічній і демократичній». Дослідниця запропонувала низку конкретних кроків для зміцнення регіональної безпеки, зокрема: налагодження діалогу з питань безпеки Чорного моря у форматі 6+1 (Болгарія, Грузія, Молдова, Румунія, Туреччина, Україна + США); створення оперативного хабу в регіоні для нарощування військового і неконвенційного потенціалу, включно із розміщенням військових та озброєнь США в Румунії; залучення ЄС, НАТО та нерегіональних союзників, таких як Велика Британія, до активної роботи над узгодженими стратегічними пріоритетами НАТО і ЄС, а також посилення потенціалу, зокрема у контексті реалізації плану реагування і військово-морської стратегії; заохочення економічних інвестицій у регіон як інструмент ширшого регіонального співробітництва та згуртованості, зокрема в контексті Ініціативи трьох морів; а також інвестування в довгострокову демократичну стійкість у регіоні, надаючи пріоритет Україні, Молдові та Грузії [7].

Справжнім потрясінням для всієї архітектури безпеки в Чорноморському регіоні та в Європі в цілому стало повномасштабне

вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року. Українські дипломати та експерти, опитані у 2022 році в рамках дослідницького проекту «Чорноморське співробітництво для посилення безпеки: Грузія, Україна та Азербайджан» (у реалізації якого брав участь автор цієї публікації), відзначили, що ця війна перемістила Чорноморський регіон з периферії в центр євроатлантичних безпекових процесів, а також показала, що цей регіон слід розглядати не окремо, а як невід'ємну складову загальної системи європейської безпеки. Повернення широкомасштабної війни в Європу змусило країни континенту переоцінити стан справ у власних секторах безпеки і оборони, а також більш тверезо усвідомити свої вразливості. Ці процеси переоцінки, як і усвідомлення Росії як загрози, зробили для європейських країн більш очевидною цінність колективної оборони в рамках Північноатлантичного Альянсу [8].

Ще більш очевидною потреба зближення із НАТО стала для політиків та експертів з країн регіону. Більшість експертів з України, Грузії та Азербайджану, опитаних в рамках згаданого вище дослідницького проекту в 2022 році, відзначили необхідність для їхніх країн посилити співпрацю з НАТО, щоб зробити свій внесок у зміцнення безпеки в Чорноморському регіоні у широкому розумінні. Понад 90% опитаних українських і грузинських експертів висловили думку, що їхні країни повинні вступити до НАТО, а більшість азербайджанських експертів – що їхня країна повинна розвивати партнерські відносини з Альянсом [9].

Зростання запиту на співпрацю з НАТО зумовлене усвідомленням, що без більш активного залучення Альянсу до питань безпеки в Чорноморському регіоні буде неможливо відновити і підтримувати баланс сил в регіоні, який був зруйнований війною. 80% опитаних в 2022 році українських експертів з питань безпеки та міжнародних відносин висловили думку, що найкраще стабільність і безпеку в регіоні може гарантувати домінування НАТО в Чорному морі, тоді як лише трохи більше 13% вважали, що потрібен баланс сил трьох гравців – НАТО, Туреччини й Росії, менше 7% віддали би перевагу балансу сил НАТО і РФ у Чорному морі, при цьому жоден експерт не бачив баланс чорноморської безпеки без участі НАТО [8].

Аналогічну позицію висловлюють і українські високопосадовці. Так, 12–13 квітня 2023 року в Бухаресті відбулася Перша Чорноморська конференція з безпеки Міжнародної кримської платформи, яка зібрала міністрів оборони Румунії, України та Молдови, а також провідних дипломатів, які підписали угоди про співпрацю, спрямовані на зміцнення безпеки в регіоні. У своєму виступі на конференції міністр закордонних справ України Д. Кулеба відкрито закликав «перетворити (Чорне) море на те, чим стало Балтійське море – морем НАТО» [10]. За місяць, 11 травня 2023 року, виступаючи на Європейському оборонному і безпековому саміті в Брюсселі,

Міністр оборони України О. Резніков висловив таку ж позицію: «Балтійське море стане внутрішнім морем НАТО. Немає ніякої реальної альтернативи тому, щоб Чорне море також стало морем НАТО» [11].

Варто відзначити, що покладання надій на вступ до НАТО та посилення присутності Альянсу в Чорному морі зовсім не означає применшення Україною важливості посилення власних оборонних спроможностей. Опитані в 2022 році в рамках згаданого вище проекту українські дипломати та експерти відзначили необхідність насамперед розбудови потужних власних збройних сил, включно із морською складовою. Україна вже є і має потенціал бути одним з найважливіших контрибуторів безпеки регіону, фактично захищаючи східні рубежі Північноатлантичного Альянсу. Експерти вважають, що одночасно із розвитком власного оборонного потенціалу і курсом на членство в НАТО, Україна також має розвивати двостороннє партнерство у галузі безпеки з дружніми державами, насамперед із США, Великобританією, Польщею, Румунією, Словаччиною, Чехією, Балтійськими країнами і Туреччиною [8].

Під час експертної панелі Першої Чорноморської безпекової конференції 12 квітня 2023 року, А. Риженко, капітан першого рангу запасу і експерт Центру оборонних стратегій (Україна) особливо наголосив на важливості розвитку двостороннього співробітництва між Україною та Румунією у питаннях безпеки Чорного моря, а також на можливості перенесення отриманого Україною досвіду на співпрацю з країнами Балтії та Норвегією, адже неподалік від їх кордонів Росія також «побудувала бастіони, подібні до тимчасово окупованого Криму». Цінність українського досвіду для посилення безпеки всього континенту відзначила і А. Фролова, заступник голови Центру оборонних стратегій, яка вважає, що на прикладі Чорного моря слід «вирішити проблему російської агресії та екстраполювати результат на безпеку всієї Європи» [12].

Важливо, що переосмислення чинника чорноморської безпеки відбулося не лише в Україні та інших державах регіону, але і в Сполучених Штатах як найбільшій військовій потужі світу. Так, 19 травня 2023 року помічниця міністра оборони США зі стратегії, планів та можливостей М. Карлін у своєму виступі на Чорноморському і Балканському форумі підкреслила глобальне значення регіону: «Перш за все, Чорноморський регіон є зоною критичного геостратегічного значення. Він пов'язує Європу з Близьким Сходом і за його межами, і є ключовим вузлом транзитної інфраструктури та енергетичних ресурсів. Це також ключова лінія фронту для трансатлантичної безпеки» [13]. Для підтримання миру в Європі та світі в цілому надзвичайно важливо, щоб це розуміння і цей підхід зберігалися, і щоб після завершення великої російсько-української війни питання безпеки Чорноморського регіону більше не випадали з фокусу уваги посадовців, політиків, експертів та науковців світу.

Висновки

З часів закінчення «холодної війни» Чорноморський регіон тривалий час не розглядався серед найважливіших стратегічних просторів, а питання його безпеки десятиліттями перебували поза фокусом уваги як Європи, так і всього євроатлантичного співтовариства. Причому це стосувалося не лише посадовців політиків, але і експертів та наукового товариства. Одним із свідчень тому є дуже невелика кількість наукових публікацій, що стосуються питань безпеки і політики Чорноморського регіону, індексованих у Web of Science Core Collection за 1992–2022 роки. Прикметно також, що половина з топ-десяти установ афілійованості авторів таких публікацій представляють Російську Федерацію, яка, на відміну від Європи і США, приділяла значну увагу Чорному морю, плануючи посилення свого впливу в регіоні.

Переоцінка важливості чинника чорноморської безпеки для Європи, США і світу в цілому відбулася лише після і під впливом російської агресії проти України, яка змінила баланс сил у регіоні та поставила під загрозу глобальну архітектуру безпеки. Усвідомлення безпекових загроз, які стрімко масштабуються, підштовхнуло посадовців, експертів і науковців у Європі і США визнати стратегічну важливість Чорноморського регіону, необхідність формування чіткої стратегії щодо нього держав Заходу та їх регіональних союзників і партнерів, вживання невідкладних заходів для повернення до регіону миру, безпеки і стабільності.

Успішне вирішення питань безпеки в Чорному морі потребує значної та тісно скоординованої розбудови інтегрованої інфраструктури берегової оборони та взаємодії військово-морських та інших сил країн НАТО та України, що можна бути робити набагато ефективніше після вступу України до НАТО і ЄС. При цьому, в Україні є також чітке усвідомлення необхідності одночасно із курсом євроатлантичної інтеграції посилювати власні оборонні спроможності, а також розвивати двосторонні партнерства із зацікавленими державами, насамперед із США, Великобританією, Польщею, Румунією, Словаччиною, Чехією, Балтійськими країнами і Туреччиною.

Список посилань/References

1. Shelest, H. (2020) 'NATO in the Black Sea: Transformation of Approaches and Tailored Presence' in Black Sea Region in the World Politics: Actors, Factors and Scenarios for the Future. Ed. O. Brusylovska, V. Dubovyk, I. Koval. Odesa, 27–46.
2. Flanagan, S.J. et al. (2020). *Russia, NATO, and Black Sea Security*. Available at: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RRa300/RRa357-1/RAND_RRa357-1.pdf (Accessed: 24 May 2023).

3. Hess, M. (2022). 'Welcome to the Black Sea Era of War', *Foreign Policy*, 25 April 2022. Available at: <https://foreignpolicy.com/2022/04/25/black-sea-war-russia-ukraine-turkey> (Accessed: 24 May 2023).
4. Brzezinski, I. (2021). *Testimony before the Subcommittee on Europe and Regional Security Cooperation, United States Senate Committee on Foreign Relations*. 27 October 2021. Available at: https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/102721_Brzezinski_Testimony.pdf (Accessed: 24 May 2023).
5. Web of Science (2023). *Search: 5,813 results from Web of Science Core Collection for: «Black Sea»*. Available at: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/summary/8c26734f-a870-4400-988d-ffb9dd0669eb-893002ca/relevance/1> (Accessed: 24 May 2023).
6. U.S. Department of Defense (2021). *Secretary of Defense Lloyd J. Austin III's Remarks at Romanian Ministry of Defense Post-Bilat Joint Press Event*. Oct. 20, 2021. Available at: <https://www.defense.gov/News/Transcripts/Transcript/Article/2816800/secretary-of-defense-lloyd-j-austin-iiis-remarks-at-romanian-ministry-of-defens> (Accessed: 24 May 2023).
7. Polyakova, A. (2021). *Black Sea Security: Reviving US Policy Toward the Region*. Available at: <https://cepa.org/black-sea-security-reviving-us-policy-toward-the-region> (Accessed: 24 May 2023).
8. Khylo, M. & Shelest, H. (2022). 'Perceptions of the Black Sea Region Security Amid the Russian Invasion of Ukraine: View from Ukraine', *Caucasus Analytical Digest*. No. 130, pp. 2–12. Available at: <https://laender-analysen.de/cad/pdf/CaucasusAnalyticalDigest130.pdf> (Accessed: 24 May 2023).
9. Kakachia, K. et al. (2022). *Black Sea Security after the Russian invasion of Ukraine: Views from Ukraine, Georgia, and Azerbaijan, Policy Paper No. 31*. Georgian Institute of Politics, Tbilisi, 32 p. Available at: <https://gip.ge/wp-content/uploads/2022/09/Policy-Paper-31-ENG-Web.pdf> (Accessed: 24 May 2023).
10. Euronews (2023). *Black Sea Conference: Ukraine calls on allies to toughen Russian sanctions*. 14.04.2023. Available at: <https://www.euronews.com/2023/04/14/black-sea-conference-ukraine-calls-on-allies-to-toughen-russian-sanctions> (Accessed: 24 May 2023).
11. Suspilne Novyny (2023). *This is not a local clash and there is no local solution: Reznikov on the war and its end*. 11.05.2023. Available at: <https://suspilne.media/472600-ce-ne-lokalne-zitknenna-i-nemae-lokalnogo-risenna-reznikov-pro-vijnu-i-ii-zakincenna> (Accessed: 24 May 2023).

12. Media Center Ukraine (2023). *Day one of Black Sea Security Conference: how it was*. April 14, 2023. Available at: <https://mediacenter.org.ua/day-one-of-black-sea-security-conference-how-it-was> (Accessed: 24 May 2023).
13. U.S. Department of Defense (2023). *Assistant Secretary of Defense for Strategy, Plans, and Capabilities Dr. Mara Karlin's Virtual Remarks at the Black Sea and Balkans Forum*. May 19, 2023. Available at: <https://www.defense.gov/News/Speeches/Speech/Article/3404500/assistant-secretary-of-defense-for-strategy-plans-and-capabilities-dr-mara-karl> (Accessed: 24 May 2023).

Maksym Khylyko

*Vernadsky National Library of Ukraine,
National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)*

<https://orcid.org/0000-0001-6365-339X>

e-mail: khylyko@ukr.net

RETHINKING THE BLACK SEA SECURITY FACTOR AGAINST THE BACKDROP OF RUSSIAN AGGRESSION

Abstract

This paper examines the rethinking of the Black Sea security factor based on the analysis of primary sources, including the texts of speeches by officials and experts, quantitative analysis of scientific publications on Black Sea issues in the Web of Science Core Collection, as well as the results of an international research project on Black Sea security, in which the author of this publication participated, and which included semi-structured interviews with diplomats and experts, as well as a questionnaire expert survey.

The study gives grounds to conclude that since the end of the Cold War, the Black Sea region has not been considered one of the most important strategic spaces for a long time, and its security issues have been out of focus for decades, both in Europe and in the Euro-Atlantic community. The reassessment of the importance of the Black Sea security factor for Europe, the United States and the world as a whole occurred only after and under the influence of Russia's aggression against Ukraine, which changed the balance of power in the region and threatened the global security architecture. Russia's military invasion of Ukraine has moved the Black Sea region from the periphery to the centre of Euro-Atlantic security processes, and has shown that this region should be considered an integral part of the overall European security system. The return of large-scale war to Europe has forced the countries of the continent to more soberly assess their vulnerabilities and the value of collective defence within NATO.

Awareness of the rapidly growing security threats has prompted officials, experts and scholars in Europe and the United States to recognise the strategic importance of the Black Sea region, the need for a clear strategy for the region by Western countries and their regional allies and partners, and the need to take urgent steps to return peace, security and stability to the region.

Keywords: Black Sea region, Black Sea, Ukraine, NATO, security.

Стаття надійшла до редакції 27.04.23

© Хилько М. М., 2023